

legem a Christo, sunt intrinsece indissolubilia. Ergo pariter secundo matrimonia infidelium, quae illi priori legi subsunt, pro quibus nulla est lata unquam dispensatio, quibus nec indirecte prodesse potest permissio mosaica abrogata a Christo, sunt prorsus indissolubilia (cf. Th. XVII. n. V). Ita Trid. Conc. Decret. de Matrim. « Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit. Hoc nunc os de ossibus meis et caro de carne mea: quamobrem etc. »

THESIS XXIII.

Ratio quoque bene consultata ostendit quam bene tali indissolubilitate matrimonium sit instructum.

I. His expeditis restat ut ratione quoque demonstramus congruum fuisse ut hac intrinseca indissolubilitate firmaretur matrimonium. Ad quam demonstrationem viam munemus nobis solutione praecipuarum difficultatum. Nec erit abs re primum seponere praedictum quoddam ex ipsa humana ratione desumptum. Scilicet dicere quis posset, si ratio humana potius plenam coniugii indissolubilitatem quam in certis casibus dissolubilitatem consulit, quid est quod hanc veritatem humana ratio sibi relicta nunquam percepit, cum leges omnes ex rationis moderamine tantum latae divortium sanciverint ipsaeque romanae leges, non solum imperantibus infidelibus sed maxime fidelibus ut Constantino, Iustiniano aliisque, idem probaverint?

Respondeo multipliciter. 1^o Ratio sibi relicta haud raro illud non videt quod verum et bonum est ambituque eorum proprie continetur, quae ab ipsa ratione viribus suis utente suaque principia rite adhibente cognosci possent. Huius rei aetas antechristiana plura exempla suppeditat.

2^o. Quoniam, ut iam diximus, sola ratio non demonstrat necessitatem plenae indissolubilitatis, ex alia vero parte affectus erga sensibilia bona generatim in hominibus dominatur praesertim infidelibus, qui divortia suadet; mirum foret si homines sola ratione duce in societate infideli divortia reiecissent.

3^o. Ceterum principes quoque recte sentientes eo potuerunt adduci (ignorata opposita Dei lege) ut divortia probarent certis causis, nimirum ad vitanda maiora mala quae ob malitiam hominum obventura fuissent; sive aliis verbis ob duritiam cordis subditorum, quemadmodum permisit Moyses.

4^o. Principes autem christiani vel pro infidelibus adhuc in suo

imperio degentibus ea iure sanxerunt, posse id se rati, vel praecessorum suorum morem temere seculi non satis attenderunt quid res postularent, vel libidine capti legum ferendarum seseque immiscendi rebus ecclesiasticis consilium rationis audire nequiverunt.

II. Audiamus nunc argumenta adversariorum. Aiunt primo: adulterium coniugis adversatur omnibus bonis matrimonii, proli, quam facit incertam, fidei, quam violat, sacramento, cuius significationem laedit: cum ergo contraria contrariis destruantur, oportet adulterio solvi coniugium.

Respondeo 1^o. Contraria proprie sunt quae ab eodem subiecto mutuo se expellunt, at adulterium non excludit ex se matrimonium, quod cum eo manet; nec id obicientes contendunt, qui volunt solum fieri potestatem innocenti solvendi coniugii. Et sane absurdum est per violationem obligationis ab uno patratam solvi obligationem invito licet altero, quod tamen fieret si ex se adulterium dissolveret matrimonium. Itaque contrariatur adulterium matrimonio non prout est exclusio obligationis, sed prout est violatio eiusdem obligationis, quae cum illa violatione et post illam manere potest et debet.

Respondeo 2^o. Adversatur quidem adulterium bonis matrimonii, sed non ita ut ea prorsus excludantur. Nam quoad bonum fidei et significationis, cum adulterium sit aliquid transiens, ea excludit actu, at manent ipsa habitu ceterisque in actibus adesse possunt. Quoad bonum prolis, ea quidem reddi potest incerta, sed et huic incertitudini obviari potest; nec ipsum impedit ut vera proles nutriatur et educetur, sed facit ut extranei quoque in familiam patris admittantur: quod non est contra bonum prolis nisi in accidentalibus, quoad bona nempe dividenda.

Ceterum 3^o ex doctrina s. Thomae q. LIX. a. 3 ad 1^o facilius impeditur aliquid fiendum, quam destruat quod rite factum est. Si enim aliquid factum est, ius aliquod novum ipsi proportionatum existit exigens eius conservationem, quod ius prius non erat; et tale esse potest hoc ius ex rei natura petitum ut praevaleat ceteris iuribus vel iuribus privatorum. Huiusmodi est porro ius indissolubilitatis intrinsecae matrimonii, cuius bonum praestat illi bono coniugis, qui vel ferre debet coniugem adulterum, vel sine usu matrimonii manere. Est enim indissolubilitas matrimonii in bonum commune, sive generis humani multiplicandi Deique cultorum gignendorum, non in bonum privatum contrahentium, nisi secundo et per accidens.

Aiunt rursus (q. LXVII. a. 1. ob. 4^a): ex matrimonio principaliter quaeritur bonum situm in prole. Sed inseparabilitas matrimonii est contra hoc bonum; quia aliquis vir non potest ex sua femina

prolem accipere, qui tamen ex alia accipere posset, et quae etiam ab alio viro foecundaretur. Ergo inseparabilitas matrimonii magis est contra legem naturae, quam de lege naturae. Respondeo 1) quod si sit impotentia coeundi antecedens, matrimonium nullum est; at hac seposita hypothesi, respondeo 2) cum s. Thoma (ibid.) « quod matrimonium ordinatur ad bonum commune ratione principalis finis, qui est bonum prolis; quamvis etiam ratione finis secundarii ordinetur ad bonum personae matrimonium contrahentis, prout per se est remedium concupiscentiae. Et ideo in legibus matrimonii magis attenditur quid omnibus expediat, quam quid uni competere possit. Quamvis ergo matrimonii inseparabilitas impediatur bonum prolis in aliquo homine, tamen est conveniens ad bonum prolis simpliciter ». Scilicet per se et ratione habita ipsius procreationis prolis, indissolubilitas matrimonii conducit ad bonum prolis; per accidens, ratione huius vel alterius individui, non conducit. Sed et rursus discrimen est; nam ea conducit *positive* ad bonum prolis, quae existit: haec *negative* tantum non conducit, quatenus proles non gignitur, in quo nullum est malum.

Dices cum Kemnitio (cf. Bellarm. l. c. c. 17. ob. 4^a) legem pontificiam, negantem coniugi innocenti in causa adulterii aliud coniugium, privare innocentem iure suo, absque sua culpa, contra regulas iuris.

Respondemus cum eodem Bellarmino legem hanc non esse Pontificiam, sed Christi: ac male allegari regulam iuris (in 6 de regulis iuris c. sine culpa). *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*. Sane haec causa subest: essentia enim matrimonii id exigat. Ceterum hoc malum non est poena; poena enim supponit culpam: nec privatur innocens iure suo; nam non habet ius aliam ducendi et potest adulterae reconciliari. Quod si ab hoc abhorret, subiicitur cuidam malo, cui per patientiam mederi potest. Id porro pluribus hominibus est in tot aliis rebus commune.

At inquires: nonne, si alter coniugum, converso amore in odium aut contemptum, inique erga alterum se gerat ut intollerabilis sit eius convictus, coniux innocens separatur ab impio separatione etiam perpetua? In hac vero hypothesi nonne foret magis conveniens tum tranquillitati innocentis coniugis tum scelesti castigationi potestatem facere innocenti aliud inire coniugium, soluto priore? Nonne illa separatio perpetua iam est solutio quaedam; vel ad quid conducit illud vinculum manens inter personas irreconciliabiles nisi ad infelicitatem innocentis et vix non certam eius damnationem aeternam?

Responsio. Ut huius similitumque argumentorum (multipliciter enim eadem difficultas proponi potest) vitium detegatur, perpenden-

dum est in primis utrum id quod eorum auctores demonstrare intendunt sit illud quod eorum adversarii negant, quodque in quaestionem venit. Sane non est quaestio utrum positis illis conditionibus, quae in obiectione supponuntur, potuerit lege aliqua permitti dissolutio vinculi. Id adeo falsum est catholicos negare, ut e contrario plures ex illis doceant id concessum fuisse Iudaeis propter causas etiam minoris momenti, atque affirmant lege naturae non omnem dissolubilitatem coniugii prohiberi. Frustra ergo rethoricas quando producis tantum in medium quaedam bona, quae ex dissolutione orientur, et quaedam mala quae ex indissolubilitate, legisque solius naturae vis rationem habere. Nam quaestio est 1) de matrimonio exigendo ad normam vel institutionis Christi, cuiusmodi est inter fideles, vel primitivae institutionis Dei, quae nunc valet pro omnibus hominibus (Th. praec.): quaestio est 2) nunc cum solam rationem consulimus, non utrum posita indissolubilitate, quibusdam bonis physicis privetur coniux innocens ac quibusdam malis etiam gravibus subiiciatur, sed quaestio est per se comparativa: utramne indissolubilitatem an dissolubilitatem comitetur maius bonum aut maius malum et idcirco utra sit melior dissolubilitasne an indissolubilitas, et quidem ratione habita non tantum boni personarum quae uniuntur, sed universalis boni finisque proprii matrimonii: vel est quaestio absoluta sub hoc respectu, utrum nempe aliquod morale malum ex indissolubilitate gignatur. Neque enim nos volumus ex sola ratione demonstrare necessitatem indissolubilitatis in quavis hypothesi, sed demonstrare intendimus fuisse ipsi naturae, societati humanae coniugiique dignitati magis convenientem legem Dei, quae indissolubilitatem sancivit.

Sic definito puncto quaestionis, iam argumentorum contrariorum efficacia minui incipit et propemodum evanescere. Ibi ratio non habetur nisi boni personalis alterutrius vel etiam utriusque coniugis et potissimum boni sensibilis ac mundani; nam quod subiicitur de periculo damnationis aeternae, id ad fucum faciendum producit: homini enim, qui velit secundum rationem vivere, divinis auxiliis, quae deesse nequeunt, adiuto non solum facilis erit evasio ab aeterna morte, sed certior evadet per exercitium virtutis consecutio salutis.

Iam vero mala quaelibet physica, quae indissolubilitatem consequi possunt, vel ex culpa sua coniux patitur, vel sine culpa. Si ex culpa sua, ea sibi non legi Dei imputet eademque in expiationem sui criminis ferat. Si autem citra suam culpam patitur, 1^o hoc est malum tantum personale: 2^o est malum, quod alio bono personali, cuiusmodi est exercitium virtutis, compensari abunde et superari potest: 3^o est malum, quod desinere potest procurata serio, ope vir-

tulis, reconciliatione. Ridebis forte audiens mentionem fieri virtutis in re, quae ob voluptatem suscipitur. At si in matrimonio, quae est res maxime moralis, habes tantum prae oculis sensum, libere affirmamus te prorsus ineptum esse ad iudicium ferendum in hac quaestione. Quo autem pacto locuti sumus de malo consequente indissolubilitatem, eodem et de bono quod coniuges ex dissolutione sperare sibi possent, loquendum est.

E contrario mala, quae ex dissolubilitate intrinseca, vel ex dissolubilitate saltem extrinseca matrimonii christiani consummati orientur, ipsi naturae aut sanctitati matrimonii plus minus officiant: bonumque publicum et sociale, quod matrimonium natum est gignere, plus minus pessumdant. Id, ne bis eadem dicamus, declaraturi sumus in parte sequente, ad quam antequam gradum faciamus, aliud praestat audire adversariorum argumentum.

Aiunt firmitatem vinculi contracti pendere tanquam a causa a libero consensu contrahentium, qui sibi libere hanc vinculi obligationem imponunt: atqui causa, quae aliquid facit, ipsa eadem potest illud destruere: ergo in natura matrimonii situm est ut non tantum pro causa adulterii sed et pro qualibet alia causa sit intrinsece dissolubile, ut idcirco intrinseca eius indissolubilitas sit prorsus contra ius naturae.

Respondeo. In hoc argumento quiddam primo supponitur quod per se valeret in omnibus obligationibus libere ab initio susceptis: nimirum quod causa obligationis huiusmodi sit ipse liber consensus eius, qui obligatur. Hoc autem secundum quid verum est, sed simpliciter falsum. Cum aliquid e. g. Deo voves, libere quidem voves, sed obligatio servandi quod promissum Deo est, oritur ex essentiis rerum sive ex relatione inter essentiam promissionis et essentiam Dei cui promissum est, quam relationem praeterea ius naturae et lex positiva Dei vult custodiri. In arbitrio idcirco hominis est ponere fundamentum huius relationis, quo fundamento posito ea resultat, at non est situm in hominis potestate impedire ne existat ea relatio, sicut non est in eius potestate mutare essentias rerum: neque ab hominis voluntate pendet quod sit lex naturalis aut positiva Dei praecipiens servari talem relationem. Profecto si essentiae rerum per se nihil exigent, si nulla esset antecedenter ad actum tuum lex, quae praeciperet quid positum certis conditionibus necesse sit facere omniaque e solo libero consensu hominis penderent, nulla reapse foret obligatio. Etenim eo ipso maneret semper ius agendi contra id in quod consensimus; consensus enim sequens in oppositum eandem vim haberet ac consensus prior: cum ergo semper maneret potestas hunc alterum oppositum consensum ponendi, nulla

unquam foret obligatio. Quae est enim obligatio, cui statim et quotiescumque velis contradicere potes eodem iure, quo imposita est? Ex quo liquet causam obligationis extra eum, qui obligatur, quaerendam esse. Non tamen eodem modo obligationes omnes existunt. Quaedam enim te ligant praecisione facta a quovis actu tuo libero, ut eas subeas, velis nolis: aliae, ut sint, requirunt aliquem tuum actum liberum, quo sponte te subiicis legi, quae quidem independenter a tua voluntate statuit, ut si ille actus ponatur, ea obligatio existat.

Itaque eatenus verum est eum, qui libere huiusmodi obligationes suscipit, causam sibi esse suae obligationis, quatenus est causa actus, qui est conditio necessaria ut obligatio existat. At id, quod obligationem proprie gignit, non est actus hominis, quo ea libere suscipitur et quo proinde iam supponitur lex eam inducens, dummodo aliquid fiat; sed est ipsa lex, quae relationes essentialium custodiri iubet.

His positum facilis est solutio argumenti propositi. Consensus utriusque requiritur ut potestas et obligatio mutua (in qua situm est vinculum matrimonii Th. I) existat: sed 1° essentia huius mutuae potestatis et obligationis ab arbitrio hominis non pendet: idcirco 2° firmitas et immutabilitas huius obligationis, quam vel ipsa rei natura requirit, vel natura suadente lex divina statuit, nec ab arbitrio hominis pendet nec a libero consensu tanquam a causa procedit, sed solum per liberum consensum a contrahentibus libere suscipitur et suscipienda est ne nihil fiat.

III. Ut autem directa demonstratio afferatur, statuendum est in primis matrimonium haud esse recensendum simpliciter inter contractus. Licet enim contractus dicatur eo quod libero consensu duorum initur et ex utraque parte aliquid datur et acceptatur, tamen essentia ipsius excedit omnem contractus rationem altiorque in ordine collocatur. Nam 1° in matrimonio datur id, in quod dantes seorsim ius non habent; liber proinde contrahentium consensus eo tantum spectat ut haec unio existat, alterque alterum ut suum cognoscat. 2° In matrimonio praeterea non rerum tantum aut actionum communicatio fit, in quas ius dominii aut proprietatis existat, sed personarum coniunctio fit in unitatem animorum et unitatem principii generativi atque educativi prolis, cuius unitatis elementa nulli iuri humano dominii aut proprietatis subsunt. 3° Matrimonium est per se institutio naturae auctorisve naturae duplicem sexum distinguentis et ordinantis alterum ad alterum, idemque praevertit omnem aliam humanam societatem, fons imo existens physice et moraliter societatis civilis: quod autem est huiusmodi, nequit vim

suam mutuari ab hominis voluntate vel lege sociali cuiusmodi sunt omnes contractus. Quocirca matrimonium institutum a natura auctore naturae, est status naturalis non solum ad physicum sed ad moralem ordinem spectans, propagando humano generi a Deo accommodatus. Haec quidem animadversio satis est ad excipiendum contra eos, qui vellent de matrimonio non secus ac de contractu quodam disserere, eique contractus proprietates asserere, inter quas est dissolubilitas.

IV. Hac igitur imaginatione exclusa, audiamus quid ratio doceat in nostra quaestione. Non quaeritur an essentialis sit matrimonio perpetua indissolubilitas; de hac re iam locuti sumus in Th. XVIII, nec de qualibet indissolubilitate quaestio est, sed de intrinseca, quae nempe ab arbitrio coniugum subtrahitur dissolubilitas: quaeritur autem an merito statuerit Deus hanc intrinsecam indissolubilitatem quolibet in casu etiam adulterii alterius coniugis, rixarum, odii, inimicitiae mutuae, ita ut eos separari oporteat. Hoc quidem merito statuisse Deus dicendus est, si magis conveniens fuit intrinseca indissolubilitas etiam in his casibus quam permissio in certis casibus intrinsecae dissolubilitatis. Atqui ratio persuadet convenientius illud fuisse. Nam 1^o ex duobus illud certe per se convenientius est quod cum essentia matrimonii magis cohaeret; atqui evidens est cum essentia matrimonii, quod est per se aliquid stabile et perseverans, quod non est simpliciter contractus quidam (n. III) sed institutio naturae, cuius quidem terminus est unitas duorum, magis cohaerere totalem intrinsecam indissolubilitatem quam partialem: 2^o habita etiam ratione eorum quae matrimonio accidunt, convenientius illud est, ex quo minora mala, quam illud ex quo maiora consequuntur: atqui maius malum sequeretur ex intrinseca dissolubilitate in certis casibus puta adulterii coniugis, quam ex eiusdem totali intrinseca indissolubilitate. Nam ex indissolubilitate hac non sequitur directe nisi malum privatum coniugis, ex dissolubilitate vero sequeretur directe malum publicum et sociale. Et primo si agitur de matrimonio christiano consummato violaretur dignitas sacramenti sita in significatione indissolubilis unionis Christi cum Ecclesia. Hoc malum publicum est et sociale, quemadmodum sacramenta sunt bonum publicum et sociale, atque est malum divinae ordinationi directe oppositum, quae hanc significationem annexit matrimonio. Praecisione etiam facta ab hac dignitate sacramenti, si in certis casibus dissolutio coniugii coniugibus permetteretur, plura alia mala socialia consequerentur. Praecipua haec sunt: imminutio reverentiae debitae matrimonio et moralis unionis coniugum; cum illud ex parte subiceretur hominum arbitrio et ad contractuum con-

ditionem redigeretur, quo nihil indecens magis matrimonio: exinde continua incertitudo vinculi maritalis pendens ex semper mutabili hominis voluntate, quae incertitudo ab ipso initio unionis existens per se unitati morali coniugum non parum obsesset. Deinde sequeretur lamentabilis filiorum conditio, qui familiam suam amitterent seu non amplius eos, a quibus geniti sunt, licet viventes adhuc tanquam stipites suae familiae recognoscerent, cum familiam illi non amplius constituerent utpote soluto vinculo matrimonii: distractio cognationum seu affinitatum, quas matrimonium parit, quas soluto matrimonio consummato non perseverare indecorum foret, perseverare autem soluto matrimonio ob nimiam eorum frequentiam esset societati molestum. Audi praeterea Ambrosium compellantem virum, qui uxorem eiiciat (in Luc. VIII. 4). « Quo cum parvulis feta dimittitur? quo titubanti vestigio grandaeva detruditur? Durus, si excludas parentem, pignora teneas, ut ad contumeliam caritatis addas etiam pietatis iniuriam: durus si propter matrem etiam filios simul pellas; cum magis redimere a patre liberi debeant culpam parentis. Quam periculosum, si fragilem adolescentulae aetatem errori offeras! quam impium, si eius destituas senectutem, cuius defloraveris iuventutem! Ergo inhonoratis stipendiis et veteranum imperator dimittat inglorium atque imperii sui possessione detrudat et rusticum laboris sui effoetum agro suo propulset agricola? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est? » Haec atque similia, licet quaedam ex his sint huiusmodi mala, quae ob praestantius aliquod bonum permitti possunt, sunt tamen omnia graviora quam malum quod innocens coniux ex iniuria alterius coniugis pati cogitur: ergo. « Quanti materiam mali (ait in cit. Encycl. s. Pater) in se divortia contineant, vix attinet dicere. Eorum enim causa fiunt maritalia foedera mutabilia, extenuatur mutua benevolentia, infidelitati perniciosa incitamenta suppeditantur, tuitioni atque institutioni liberorum nocetur, dissuendis societatibus domesticis praebetur occasio, discordiarum inter familias semina sparguntur, minuitur ac deprimitur dignitas mulierum, quae in periculum veniunt ne, cum libidini virorum inservierint, pro derelictis habeantur. Et quoniam ad perdendas familias frangendasque regnorum opes nihil tam valet quam corruptela morum, facile perspicitur prosperitati familiarum ac civitatum maxime inimica esse divortia, quae a depravatis populorum moribus nascuntur ac, teste rerum usu, ad vitiosiores vitae privatae et publicae consuetudines aditum ianuamque patefaciunt. Multoque esse graviora haec mala constabit, si consideretur frenos nullos futuros tantos, qui concessam semel divortiorum facultatem valeant intra certos ac ante provisos limites coercere ».

Ex his igitur patet rationi apprime conformem esse coniugii intrinsecam indissolubilitatem. Cf. praeterea quae dicemus in fine Th. XXV et subseq.

THESIS XXIV.

Quod spectat ad extrinsecam dissolubilitatem vel indissolubilitatem docemus primo matrimonium ratum et consummatum neque extrinsece dissolvi posse.

I. Nunc de dissolubilitate vel indissolubilitate extrinseca. Dissolubilitas extrinseca est dissolubilitas matrimonii ex potestate superioris: porro superior matrimonio sive coniugibus primo Deus est qui matrimonium instituit, coniungitque coniuges. Potest autem Deus potestatem suam alii vices suas gerenti communicare. Porro cum quaeritur utrum matrimonium sit extrinsece dissolubile, non habetur tantum ratio huius potestatis existentis in Deo, sive non quaeritur utrum possit illud a Deo dissolvi; de hoc enim ambigendum non est: sed habetur ratio exercitii huius potestatis divinae et communicationis eiusdem factae alicui, seu quaeritur utrum in aliquo casu Deus dissolvat matrimonium et utrum communicaverit alicui homini potestatem dissolvendi vinculum coniugale. Quaestionem ita proponimus revocantes omnia ad potestatem Dei se exercentem vel se communicantem, quia quaecumque potestas aliis asseratur, ea nequit esse nisi ex positiva concessione Dei. Cum enim lege institutionis, quae non solum naturalis, sed et positiva est, quaeque valet pro quocumque matrimonio naturali, et lege christiana, quae valet pro quovis matrimonio sacramento, Deus sanxerit, ut matrimonium sit indissolubile, edixeritque universim: *quod Deus coniunxit, homo non separet*, et nihil possit inferior contra legem superioris, nullus homo posset dissolvere vinculum, nisi divina potestate fretus esset. Et sane nullam esse potestatem *humanam*, quae valeat dirimere vinculum, patet ex iis verbis Christi: *quod Deus coniunxit homo, non separet*, in quibus homo Deo opponitur, excluditur ergo homo qui auctoritate sua non Dei agat: haec porro verba universalis sunt, excluduntque a potestate divortii totalis faciendi non solos coniuges sed quemcumque hominem; iis autem verbis Christus primam institutionem expressit, eam enim sententiam collegit ex prima institutione. Tum constat ex aliis Christi verbis vim legis profecto habentibus: *Omnis qui dimiserit uxorem suam et aliam duxerit moechatur, et qui dimissam duxerit, moechatur*: quibus in verbis potest quidem iure subintelligi exceptio: *nisi Deus legislator aliter*

in certis casibus permiserit, quae exceptio intrinsece cohaeret cum ipsa potestate ferendi legem, sed non licet alias exceptiones apponere; secus enim falsa evaderent verba Christi, sententia enim Christi est: *Omnis qui dimiserit, etc. nisi ego dispensem, est moechus*, at falsum hoc foret si citra Dei dispensationem valide, dimissa priore uxore, alia duceretur. Ergo. Supponendum est autem modo quod suo loco demonstrabimus, auctoritati civili nullam potestatem competere in matrimonium christianum.

Ita ergo proposita quaestione dicimus 1) matrimonium christianum consummatum nedum intrinsece, ut hactenus probatum est, sed et extrinsece indissolubile esse. Huius rei potest quaeri ratio demonstrans ita esse, et ratio cur ita sit. Rem ita esse facile probatur. Si extrinsece dissolvi posset matrimonium christianum consummatum, Ecclesia profecto sciret vel Deum certis in casibus illud dissolvere, vel se habere a Deo potestatem ipsum dissolvendi, vel saltem non negaret se hanc potestatem habere; atqui Ecclesia utrumque ignorat, imo negat, negans simpliciter posse unquam quavis ex causa dissolvi matrimonium christianum consummatum, vel se habere potestatem illud dissolvendi. Cf. *cc. Verum et Ex publico, De Convers. Coniugatorum*: ergo.

Quaenam autem sit ratio huius omnimodae indissolubilitatis disputant Theologi (cf. Sanchez L. II. D. 13. Bellarmin. c. 4). Et quidem certum est quod quatenus extrinsece quoque indissolubile est, ratio ultima est quia Deus ita voluit: sed quaeritur ratio, cur Deus ita voluerit, quae ratio est congruentiae. Dicimus ergo quod talis ratio adaequata huius rei nequit peti a iure naturae, nam ius naturae non prohibet omnem dissolubilitatem et divortium, ut vidimus; et praeterea si ius naturae esset ratio, non dissolveretur aliquando matrimonium consummatum infidelium, quod tamen fit. Neque potest peti ea ratio ex dignitate sacramenti, si tantum spectetur id quod est sacramento essentielle; nam et matrimonium ratum est sacramentum, non secus ac consummatum, et tamen, ut dicemus, dissolvi potest. Neque est hac in re audiendus Hinemarus Rhemensis, qui in epistola 22. de nuptiis incestuosis cuiusdam Stephani, enarrans verba Leonis ad Episcopum Narbonensem, adhibita quoque auctoritate Augustini, negat nuptias habere in se Christi et Ecclesiae sacramentum, si eas non subsequitur commixtio sexuum, negat pariter illam mulierem pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commixtio sexuum, quemadmodum, ait, dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Quod profecto non bene probat verbis allatis Leonis aientis: « cum societas nuptiarum ita ab initio con-